

تورک بوردی

Yıl: 1 Sayı: 5 12 Kâmursani 1327
اون بش کوندا بر چیقار تورکلرک فائده نه چالشیر

میرزا فتح علی آخوندوف

— تولدینک یوزنجی سنه سی مناسبتیه —

کچن کانون اولک ایکنجی کونی آذری تورک ادیبلرندن میرزا فتح علی آخوندوف ک طوغدینی کونک یوزنجی سنه دوریه سی اولدیغندن قافقاسیا تورکلکی ، ملی ادینه شکران وظیفه سی حقیله ایفا ایتدی : با کونک « نجات » جمعیت خیره سی اولک آفاق اوله رق ، آخوندوف نامنه بر ژوبیله شلکی ترتیب اولدی . بوشلکه روسیه ده کی تورکلرک ادبی ، اجتماعی و سیاسی محفلاری ، غزته اداره لری ، مجلس مبعوثان اعضا لری جملة اشتراک ایتدیلر . قافقاسیا تورک مطبوعاتی ، حتی روس ، ارمنی و کورجی مطبوعاتکده بویوک قسیمی ، میرزانک ترجمه حالته ، حیات صنعتیه دائر مفصل بندلر نشر ایله دی ؛ « ملا نصرالدین » فوق العاده بر نسخه جیقاردی ، آذری تورک ادبیاتک تارخی یازمقله مشغول معلم کوچرلی فریدون بک « میرزا فتح علی آخوندوف » ديه بر رساله یازدی ؛ تیاترو محررلرندن عبدالرحیم بک حق ویردیغ ، سنه دوریه کوننده اوینامق اوزره « میرزا فتح علی آخوندوف » عنوانی بر مضحکه ترتیب ایتدی ، « نجات » جمعیتی « میرزا فتح علی آخوندوف » نامنه بر ابتدائی مکتبی تأسیسته قرار ویردی . حاصلی قافقاسیا تورکلکی بویوک اوغلینی تقدیر ایده بیله جک ، وفاتندن سنه لر کچمکه اونیمه جق درجه ده مدنیتجه یوکسلمش اولدیغنی ، فعلاً اثبات ایله دی .

میرزا فتح علی یالکیز قافقاسیا تورکلری ایچنده دکل ، بوتون تورکلر آراسنده ایلك دفعه تیاترو یازان برادیدر . عثمانیلر طرفندن یازیش تیاترولریله میرزا فتح علی نکیلردن مؤخردر .

فتح علی ، ۱۸۱۱ سنه میلادی سنه شکی (نوخا) شهرنده دوغدی . هنوزیدی یاشنده ایکن یتیم قالدیغندن ، زمانک علما سندن صابیلان داییمی حاجی علی اصغر نظارتی آلتده ، علوم عربیه و دینه تحصیل ایتدیریله رک دین عالمی مسلیکنه ادخال اولونمق اوزره تربیه اولتیوردی . لکن دهاپک کنجلیکنده بلین شدت

ذکاسی ایله مدرسه تحصیلی هنکامنده مصادف اولدینی شاعر و حکیم میرزا شفیع ک [۱] مصاحبه لری ملتیه جدی خدمت ایده بیلمک ایچون مدرسه معلوماتنک کفایت ایلیه میه جکینی نظر نده اظهار واثبات ایستیکندن ، فتح علی مدرسه یی براقوب علوم جدیده اوکرنمه یه کیریشیور و اوزمانلر (شک) ده یکی آچیلان مسلمانلره مخصوص روس مکتبنه یازیلیور . مکتبی اکالدن صوکر ، تقلیس کیدوب حکومت مأموریتنه کیره رک ، میر آلا ی رتبه سنه قدر ایریشیور . میرزا فتح علی بی ملتیک عننده عزیز ایدن طبیعی مأموریت حیاتی دکلدر ، ادبی حیاتیدر . فتح علی ، هنوز پک کنج ایکن - بوتون شرق ذکا واستعداد صاحب لرنیک یاپدیجی کبی - فیکردن زیاده سوزله طولو تورکجه و فرسیجه شعرلر یازاراق صرف ذکا و اظهار استعداد چالیشمش ایسه ده روس دیلی واسطه سیله غرب مدینته آشنا اولمه یه باشلادقدن صوکره ، اونلری ترک ایله قوری و اولولاف یغینتیدندن عبارت اولمالان ، معنالی ، مقصدلی و یاشایان ادبیاته صاریلشدر . اوزمانلر قافقاسیا والی عمومینی اولان قونت وارانتسوف ، معیتنده خدمت ایدن کنج تورک ادینک استعداد ادیبینی تقدیر ایدهرک ، دها قانده لی طرزده چالیشمه سنه ، صنعت حسنک ، حقیقت محبتک اوکنج تورک قلبنده نشوونما سنه دلالت و معاونت ایتمشدر ...

آخوندوف ، مأموریت رسمیه سندن خالی زمانلرینی دائمی مطالعه و تبحره کچیریر و علی الخصوص روس ادیاسندن شاعر (پوشکین) و ادیب (غوغل) ی انهمک ایله او قوردی . (غوغل) روسلرک ره آلیست ادبیاتنده پیردر ؛ و (غوغل) ک آناری ، روس جمعیتی ثابت کولونج پوک شدید بر صورتده تصویر ایله تنقید و هجو ایدر . میرزا فتح علی نک آنارنده ، (غوغل) ک تأثیری بولغمه سی احتمالدن خارج دکلدر . آخوندوف ، شرق کاری غزللری براقوب ، غرب ادبیاتی نمونه اتخاذا ایتدکن صوکره ، اک زیاده تیاترو یازدی . تیاترونرنیک هپدی مضحکه در . کندی بویوکلرینی مطلقا غربلی بر مشهور آدمک اسمنه

[۱] میرزا شفیع آوروپاجده طاینش . حرفکری ، حردوشنجه لی آذری تورک شاعر و حکیم لرنندر . مشارالیه ک مجموعه اشعاری آلمانیالی (باده نشتاين) طرفندن طبع و نشر اولونمشدر .

نسبت ايتمك هوسايليرى «ميرزا فتح على» يه «شرق مولير» ي دىرلر .
 آخوندوفك مضحكه لرني فائده لى قىلان، سودىرن، جانلانديران، موضوعلرينك
 تماماً دوغرىدن دوغرويه حياتدن آلتىش اولماسيدر . آخوندوفك قوميدىلارنى
 سيرايدركن ، قافقاسيا توركلرى آرسىنىدە برزمانلر پك زياده نفوذ و تاثيره
 صاحب اولان فالجىلر، يىلانچىلر، الكيمىچىلر، طمعكار و خريص تاجرلر،
 عوامك ايليكنى آمەن خان و آغلر ك ايلكلرى بازاره چىقىمش اولدىنى حالده اوكلزده
 كولونچ برچكىدرسى ياپدقلىرى كورورز . هېمىزك بواساسىز، بوجوروك قوتلر
 قارشى نه قدر جاهلانە ، نه قدر احمقچە سنە بويون اكدىكمىزى ، آلداندىغمىزى
 آكلابه رق آجىنير وصيقيلىز .

آخوندوف ، پىسلىرى قونوشيلان حقيقى ، صاف ، غير صنئى برلسان ايله
 يازار . اثرلرينك موضوعنى كوز اوكلنده كى وقايعدن آلدىنى كى اشخاصنى
 هر كسك بىلدىكى ، سويله دىكى دىللە قونوشدىرير . مشارالېك اثرلرنده يامە ،
 حوثوق ، آغزه كىرمن تكرىملرله اصلا راست كله يز . اونك ايجوندر كه ميرزانك
 اثرلرى عوام و خواص ، كويلى و شهرلى هر كس آكلار ، اونلردن هر كس
 مستفيد اولور . «ترجمان» محرر محترمى برزمانلر آخوندوفك صنعتى تدقيق
 ايدركن شويله يازمشدى : «وزىروفلر ، غنى زادهلر ، نرمانوفلر ، عياض
 اسحاقوفلر [بونلر ك جمله سى روسيه ده ساكن تورك تياترو يازىچىلرى] ؛
 ايستهرسه كز ، مراد بككر ، سامى بككر ، كال بككر بيله صنعت نقطه نظرندن
 ميرزا فتح على به نسبتله آشاغى قالورلر . حتى اك مستعد ، اك مقتدر عثمانلى
 ادىي عبدالحق حامد بكك اثرلرنده بيله فتح على نك «مرد خسيس» و «موسيو
 ژوردان» ننده اولان طبعىلك و صميميت يوقدر . «مرد خسيس» ياخود
 قهرماننك اسميله «حاجى قارا» نه قدر جانلى ، نه قدر طائلى بر قومدايدر !

ميرزا فتح على آخوندوفك مضحكه لرندن باشقه «آلدانمش بىلدىزلر»
 نامنده تاريخى برده حكايه سى واردركه بونده ايران شاهلردن (سلطان حسين) ك
 دور سلطنتى بوتون مسخره لقلربله تصوير ايتككده در .

ميرزا ادبياتدن ماعدا تاريخ ، فلسفه و علوم سياسيه نى ده خيلى تتبع ايدركه ،

زمانه‌ک اڤ مدنی، فاضل و عالم مسلمانلرندن اولمشدی . تاریخی و سیاسی تتبعاتی، میرزاده بعض معین فکرلر تولید ایتمشدر. از جمله شرق قوملرینک ترقیسی ایچون القبالرینک اصلاحلنک لزومنه قائل ایدی . فکر نتیجه اصلاح اولونمش بر الفبا ترتیب ایدره‌ک بوبابده طهران حکومتنه مفصل برلایحه کوندرمش وعین مقصد اوغرنده چالیشمق اوزره استانبوله بالذات کلشدر . فقط بوغیرتلیرینک ، مایوسیتدن باشقه هیچ برثمره‌سنی طوبلایه‌مادی . خاطر اتنده ، اصلاح حروف مسألّه‌سندن بحث ایدرکن : « ۱۸۵۷ نجی میلادی ییلده بن مسلمان القبالرینک اصلاحی فکرینه دوشدم. بونک ایچون استانبول و طهرانه کیتمک لازم اولدی. برحقو مذاکره لرایتدک هیأت، مسلمان رؤسای، القبالرینی ده کیشدیره‌جک کچی دکلر ؛ حالبوکه بوهرشیدن ده واجب ودها مقدمدر . » دیبور .

میرزانک فلسفه و اجتماعیاتدن باحث « حق‌الیقین » عنوانی مهم براری و برخیلی شعرلری هنوز معایوج دکلدر .

میرزا فتح علی آخوندوفک مطبوع پیه‌ساری یدی دانه‌در . بونلر ایلمک دفعه تفلیس‌سیده ، ایکنجی دفعه بوندن قرق سنه اول باکوده اوینامشدر ، وبالآخره قافقاسیانک هرطرفنده وحتی ایرانده بیله صحنه تماشایه قونولمشلردر . اڤ مشهور پیه‌ساری « حاجی قارا » ایله « مست علی‌شاه » در. خاطر اتنده بالذات یازدینی وجهله پیه‌سارینک « یدیسی‌ده روسجه‌یه ترجمه ایدیلدی ، پترسبورغ و رلین غزنه‌لرنده اونلره عائد مطالعات یازیلدی . »

میرزا فتح علی آخوندوف وفات ایتدیکی زمان ۶۷ یاشنده ایدی . روسیه‌ده چیقان برتورک غزنه‌سی، آخوندوفک تورکلر آره‌سنده بک آرمعلوم اولمه‌سندن شکایت ایدره‌ک دیورکه « انیکلیزلرک ، آلمانلرک بیلدکلری ، تقدیر ایتدکلری بوبویوک ادیمزی ، اوز وطنی اولان قافقاسیا خارچنده عجیاقچ تورک بیلیر؟ .. میرزا فتح علی‌نک صداسی آلپ طاغلرینی آشوب (اشپه) و (نه‌میز) ساحلرلرنده ایشیدیلورکن ، مع‌التأسف هنوز قافقاز طاغلرینی وقره‌دکزی آشامامشدر! .. مع‌مافیة‌بزه « اتفاق اترک » و « اتفاق اسلام » افکارینی اسنادایتمک بودالالغنده بولونانلر وار .. بواولسه اولسه آچی براسته‌زادر ... »

*
*
*

ملی ادیبز میرزا فتح علی شرفه قافقاسیاده یاپیلان یوزنجی سنه دوریه شملکنه
« تورک یوردی » ده بر آز کیچ قالارق ، فقط کمال صمیمیتنه اشتراک ایدر .

ش . ی

لساندر علمی

بر نظریهٔ لسانیه

هر فنک بر « مثبت » جهتی اولدینی کبی برده ماورائیه قدر واره بیلیر
« نظری » جهتی واردر . بوحال علم لسانده دخی موجوددر . نظری قسمک
اعتباری بالطبع محدود و مشروطدر . بونک بویه اولیشی ده حد ذاتنده ائی
و موافقدر ، چونکه بو صورته اسکی علمک خطالریته دوشمش اولماز ؛ یعنی
بر قاچ دستورسی قوانین ایله بتون صور موجودائی تعریف و حتی هویتلری
ایضاح ایتک ادعاسنده بولنانلره اتباع ایتش اولماز . علم وفنده بزه لازم اولان
مادیات مثبتدر ، بونلرک بالتجربه مقایسه سندن بیلکمز استخراج ایدرز .
مع مافیه اعتیادمزک رصائی طوغریدن طوغری به آلتلرمزک و یا حسلرمزک دائره
تجربه و تحلیلنه کیره مین کیفیات حقنده فکرمزک نظریات وادیسنده جولاننه مانع
اوله ماز و اولما لیدر . معقولات زمیننی بر اقامق شرطیله خیالک قانادلرینی طاقینیر
حقایق مشهوره نك ماوراسنه قدر کیده بیلیرز . واقعا بودرلو سیاحتلرده چوغی
یوشه خیقار ؛ فقط ینه بودرلو تشبثات سایه سنده دکلیدرکه معلومات یقینه من
دائرة سنی توسیع ایدره ک مجهول مطلقک حدودینی خیلی کیری تپدک ؟ ..

لسان مسئله سنده مثبت بر صورته معلوم اولان بیلکینک سینوری پک طاردر ؛
دیالری یکجهائی ، اتصالی و انعکاسی دیه صنفلره آیرمقا حد غایه سنی بولمش
اولور . بونلرک بر برینه کچوب تبدل ایتیه سی نظریاتده ممکن اولمقا به برابر عملی
بر صورتده تطبیقی کوسترن مثاللرک عدم موجودیتیه غیر ممکن کیدر . بر طرفدن
حیاتلرک قیصه مدتی - هله اونی نه ایله اولمغه بکزه دن قبل التاریخی زمانه نسبه -